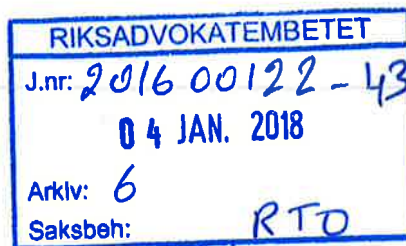

Riksadvokaten
Postboks 8002 Dep
0030 Oslo

Fagernes, 29.desember 2017

Transocean-saken

Statsadvokatenes forening viser til rapporten av 1. juni 2017 og høringsbrevet fra Riksadvokaten av 21. september 2017. Foreningen omfatter alle statsadvokatene ved Økokrim. En del av tiltakene som foreslås av utvalget griper også direkte inn i virksomheten til de øvrige statsadvokatene og straffesaksbehandlingen som sådan. Det har vært vårt perspektiv ved høringen.

Om instruksjonsmyndighet - statsadvokatrollen

I utredningen kapittel 5 behandles instruksjonsmyndighet i påtalemyndigheten og embetslederens rolle. Statsadvokatenes forening finner ikke utvalgets argumentasjon umiddelbart overbevisende. Så langt foreningen kan se er konklusjonene ikke opplagt forenlige med rettskildebildet. En har videre merket seg Riksadvokatens hørings svar til NOU 2016:24, hvor det uttales:

"i likhet med utvalget er det vår oppfatning at statsadvokatene i et moderne Norge ikke har en så særegen stilling at de bør ha en selvstendighet som skiller seg sterkt fra ansatte i de aller fleste andre offentlige etater"

Foreningen leser dette som et overraskende brudd med den embedsmannstradisjon som så langt har definert statsadvokatens rolle i Norge. Spørsmålet strekker seg imidlertid utover rammene for høringen som her kommenteres. En nøyer seg derfor her med å peke på vårt eget hørings svar til NOU 2016:24.

I tråd med høringsbrevet har foreningen konsentrert sine kommentarer til utvalgets foreslåtte ni tiltak

Tiltak 1 - 6 – Kompetanse, fremdrift og bemanning på etterforskningsteamene

Det er riktig at sammensatt kompetanse og tilstrekkelig med mannskap er viktig for gjennomføringen av en kompleks etterforskning. Planlegging og struktur er også viktig, som det er formulert i Riksadvokatens brev av 7. juli 2006, er "god planlegging helt fra initialfasen med inngående kjennskap til rettslige spørsmål er en forutsetning for et best mulig resultat". At en også bør ha fokus på fremdriften og ressursbruken både på forhånd og underveis kan man slutte seg til. Både for å sikre kvaliteten og at saken avgjøres innen rimelig tid.

Allikevel er virkeligheten at straffesaksarbeidet er både uforutsigbart og hendelsesstyrt. Som Riksadvokaten fremhever i sitt hørings svar til NOU 2017 :11 (Særorganutredningen) pkt 1.1. er politikraften vedvarende og ønsket underdimensjonert. Slik er rammevilkårene for landets politidistrikter. Det er naturligvis noe annerledes for Økokrim som opererer med et saksinntak. En bør allikevel unngå at virkeligheten i særorganet skiller seg fullstendig fra den distriktene lever i. Økokrim skal utvikle feltet med sitt fagansvar og være en kompetanseoverfører, da må de metodene og rutinene de utvikler ha overføringsverdi. Et premiss om at fremdrift ikke kan bli skadelidende på grunn av manglende bemanning innebærer egentlig et krav om reell overbemanning. Et tilsvarende krav er umulig å sette opp for et politidistrikt, som naturlig ikke kan kontrollere hva som anmeldes i distriktet.

Et politidistrikt må av og til gjøre tøffe prioriteringer. Dersom det eksempelvis skjer to drap med kort mellomrom i distriktet, må andre saker vente. Av og til vil det dukke opp saker av stor betydning som Økokrim må ta tak i, da må de på samme måte kunne omprioritere med forsinket fremdrift som konsekvens for andre av enhetens saker.

Det er et inngrep mot den enkelte borger å bli straffeforfulgt, det er et uomtvistelig krav at etterforskningen skal gå så raskt som mulig. Men en må unngå at det blir en vedtatt sannhet at det er verre for Økokrims klienter enn befolkningen for øvrig å bli etterforsket. Uberettiget straffeforfølgning må fra statens side vurderes som like inngripende for borgeren uavhengig av posisjon, forbrytelsens art eller etterforskende enhet. Økokrim er nettopp tuftet på tanken om at et straffesystem som ikke evner å forfølge de mest ressurssterke vil miste den sosiale aksepten som er en forutsetning for hele straffesakskjedens virksomhet og troverdighet.

Som utredningen peker på er det flere bestemmelser som setter krav til effektivitet og fremdrift i etterforskningen. I forslaget til ny straffeprosess er det foreslått ytterligere ny regulering for å sikre høy fart på etterforskningen. Slike eventuelle nye regler vil også gjelde for Økokrim. Økokrim har innført tiltak for å sikre fremdrift og riktig ressurssetting, (beskrevet i brev av 15. September). Ut over disse, bør det ikke innføres andre formalkrav til fremdrift når saken behandles av Økokrim enn av andre enheter i påtalemyndigheten.

Det er hensiktsmessig å ha klare planer til fremdrift og ressursbruk. Det er like viktig å være klar over at slike planer ofte vil måtte justeres i møte med virkeligheten. Eksempelvis tar det erfaringsmessig mellom 9 og 18 måneder å få svar på en rettsanmodning i en økonomisk straffesak. Det er ingen snarlige utsikter til at dette vil gå raskere i nær fremtid. Samtidig er stadig fler saker avhengig av internasjonalt samarbeid. Det kan ta like lang tid å få tilbake beslaglagt materiale fra retten etter gjennomgang av advokatbeslag.

Statsadvokatforeningen slutter seg til punktene 1- 6 som gode målsetninger for etterforskningen, men er opptatt av at det ikke stenges for en fleksibel bruk av ressursene og at også Økokrim må ha aksept for å være påvirket av omgivelsene og uforutsette hendelser.

Dersom etterforskningen innrettes i henhold til Riksadvokatens eksisterende retningslinjer og direktiver, er det vanskelig å se at ikke tiltakene som foreslås allerede er dekket opp. Det vises til utredningens punkt 9.3 flg hvor det fremgår at problemet med den konkrete saken mest var at den ikke ble håndtert som de øvrige sakene ved enheten.

Tiltak 7 – Særlig viktige påtalespørsmål må vurderes av flere statsadvokater og gå gjennom flere ledd

Fra Økokrim ble opprettet har det vært en innvending mot enheten at statsadvokatene har vært integrert. Samtidig er nettopp det en av enhetens viktige suksesskriterier. Og noe man bevisst valgte fullt innforstått med innvendingene, som ble vurdert og ikke ble funnet tungtveiende nok. Som foreningen også peker på i sin høringsuttalelse til NOU 2017:11, har utviklingen siden gått i samme retning, idet stadig flere straffbare forhold påtaleavgjøres av en integrert påtalemyndighet. Både påtaleanalysen og forslaget til ny straffeprosesslov ønsker å videreføre og utvide denne utviklingen. Realiteten er nå at en vesentlig andel av Økokrims tiltaler utenfor enheten uansett ville blitt avgjort av integrert påtalemyndighet. Så er man allikevel ikke blind for at innvendingene som er uttrykt mot Økokrims organisering bør lyttes til og møtes på en måte som styrker den tilliten som er avgjørende for Økokrims virke også i fremtiden. Utvalgets solide arbeid med Transocean rapporten er et godt fundament for dette arbeidet.

Tiltak 7 inneholder slik en leser det tre element. Element en er formulert slik: *Alle påtalemessige avgjørelser som er av en viss viktighet må vurderes av mer enn en statsadvokat.* Det synes utfra sammenhengen som utvalget her ikke prinsipielt tenker på påtalevedtak, men øvrige beslutninger under etterforskningen, slik som pågrep og fremstilling for varetektsfengsling. Det er vanskelig å se begrunnelsen for at påtalejuristene ved Økokrim ikke skal ha samme tillit og fullmakt til å fatte løpende påtalebeslutninger underveis i etterforskningen. Dette er kjerneoppgavene til en politiadvokat i politidistriktene. Hvorfor kravene skulle være strengere når etterforskningen forgår i et særorgan er det svært vanskelig å se begrunnelsen for.

Element to krever at, *mer enn én statsadvokat vurderer om vilkårene for å ta ut tiltale er oppfylt*. Mens element tre foreskriver at "*i saker av særlig viktighet bør påtalevedtak også gå gjennom flere ledd*".

Statsadvokatforeningen mener en statsadvokat innehar sin påtalekompetanse etter straffeprosessloven § 66. Den må ligge fast. Økokrims påtaleordning er ikke uten ankepunkter, og det kan være rimelig å balansere den med noen tiltak som ikke er vanlig ellers i påtalemyndigheten. Uansett er det naturlig å søke å kvalitetssikre en viktig avgjørelse så godt som mulig. En viser til Økokrims brev av 15. september, som er lagt til høringen. De tiltak med styringsgruppe som der skisseres fremstår adekvate. Det kan imidlertid ikke være snakk om en bindende instruks, som er egnet til å påvirke gyldigheten av en tiltale tatt ut av statsadvokat ved avvik fra ordningen. En forankring hos ledelsen som ordningen innebærer er både fornuftig og tilstrekkelig.

Det er allikevel vanskelig å se begrunnelsen for at tiltaler som tas ut av integrert påtalemyndighet i politiet for øvrig, ikke skal kunne tas ut av integrert påtale i et særorgan. Det spesielle for Økokrim i dag er at også tiltaler som må tas ut av statsadvokaten ellers i politiet kan tas ut av den integrerte statsadvokaten. Når tiltak 7 omtaler "saker av særlig viktighet" er det naturlig å tolke det som de sakene politiet ellers ikke har kompetansen til å avgjøre.

At statsadvokatene har påtalekompetansen er imidlertid ikke det samme som at påtalevurderingen skal gå gjennom to ledd. Det er en konsekvens av organiseringen snarere enn en forutsetning. Det er ingen grenser for hvor detaljert statsadvokaten kan velge å styre etterforskningen, jfr stpl. § 225, uten at det påvirker påtalekompetansen. Statsadvokaten kan uten videre overta behandlingen av sak som hører under en underordnet, jfr. stpl. § 59. Det foreligger ingen regler som indikerer at den statsadvokat som overtar behandlingen av en sak etter bestemmelsen, ikke også kan påtaleavgjøre den samme saken. En måte å forstå Økokrims organisering på er at en benytter denne bestemmelsen automatisk ved saksinntak

Tiltak 8 – Ryddig finansiering av etterforskning og irettføring

Statsadvokatenes forening slutter seg til utvalgets tanker om finansiering. Dog med det forbehold at man med "midler fra berørte instanser" ikke også omfatter utlånte mannskaper.

Tiltak 9 – Forhold til andre myndigheter

At politiet får bistand av representanter for andre myndigheter er svært vanlig og innarbeidet. Dette er nok vanligere i politiet for øvrig enn hos Økokrim. Dersom en skal endre på ordningene må en først ta innover seg at det er de mindre spesialiserte økoteamene i distriktet det vil få størst følger for. Dersom man vil gjøre drastiske endringer på disse ordningene, bør det i det minste skje etter en bred utredning av hvordan det fungerer og følgene en endring vil få for hele politiet i stedet for å bygge på en vurdering av Økokrim alene.

Foreningen vil også utfordre hva som ligger i "selvstendig interesse i saken". Det er en feilslutning å tenke på representanter for skattevesenet eller finanstillsynet som vanlige fornærmede. Det er forskjell på å ha noe som sin arbeidsoppgave og selvstendig interesse i utfallet. Det er legens oppgave å gi pasienten best mulig medisinsk behandling, men det er ikke hennes selvstendige interesse at han blir frisk.

Økokrim ble opprettet fordi politi og påtalemyndighet ikke lyktes i å bekjempe kriminalitet begått på spesialiserte livsområder, i næringslivet og i høykompetansemiljøer. Spesialiseringen og kompleksiteten i samfunnet har økt siden den gang. Dersom politiet ikke skal kunne trekke på spesialkompetanse ressursene hos alt fra skattevesen til kystvakt og Nav må det innføres vesentlige kompenserende tiltak. En viser for øvrig til skattedirektoratets brev til høringen av 18. september 2017.

Med vennlig hilsen

Håvard Kampen
Statsadvokatenes forening